

ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟ ΣΠΙΝΕΛΛΗ

Β' ΤΟΜΟΣ

ΕΚΔ. ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΝΕΣΤΩΡ ΚΟΥΡΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ - ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2001

προς αυτό, την από μέρους του άρθρωση υψηλού νομικού λόγου και την ιδιαίτερη συμβολή του στη σύγχρονη νομοθετική υποδομή του ποινικού δικαίου, το Τμήμα μας τον μετακάλεσε το 1995 ως Καθηγητή του κλάδου αυτού του δικαίου. Πρόκειται για εκδήλωση τιμής ιδιαίτερης βαρύτητας διότι η μετάκληση καθηγητών άλλων ιδρυμάτων γίνεται με μεγάλη φειδώ από το Τμήμα μας. Μετά την αποχώρησή του από την εκπαιδευτική υπηρεσία το Τμήμα μας πρότεινε προς τη Σύγκλητο του Παν/μίου μας να του απονεμηθεί ο τίτλος του Ομότιμου Καθηγητή. Η Σύγκλητος ενέκρινε ομόφωνα την πρόταση. Υπό την ιδιότητά του αυτή ο Διονύσιος Σπινέλλης εξακολουθεί να συντρέχει το εκπαιδευτικό έργο του Τμήματός μας.

Κυρίες και Κύριοι, ο Διονύσιος Σπινέλλης αποτελεί αναμφίβολα -οφείλω να το τονίσω μολονότι θίγω τη γνωστή σε όλους μας ταπεινοφροσύνη του- μια ξεχωριστή προσωπικότητα στο νομικό κόσμο της χώρας, μια προσωπικότητα που είναι "καμωμένη για τα ωραία και μεγάλα έργα". Κι αυτό γιατί απαρνήθηκε "τις ευτελείς συνήθειες, τις μικροπρέπειες" και τις "σατραπείες" και επιζήτησε τη γνώση και διδασκαλία του δικαίου και ειδικότερα του πιο φιλοσοφικού ίσως κλάδου του, του ποινικού δικαίου. Αυτό δείχνει πως η ψυχή του δεν επιθυμεί πλούτη ν' αποκτήσει αλλ' επιζητεί, όπως γράφει ο Καβάφης, "τον έπαινο του Δήμου", δηλ. της Πολιτείας, "και των Σοφιστών", δηλ. των ενεργών πολιτών, "τα δύσκολα και τ' ανεκτίμητα Εύγε" της κατάκτησης της γνώσης και της διάδοσής της. Γι' αυτό και ο δημόσιος έπαινος από τους ομότεχνους συναδέλφους του θα τον ενθαρρύνει να συνεχίσει το δρόμο των αληθινών μνημάτων, θα ενισχύσει την απόφασή του να παραμείνει πολίτης στην πόλη των νομικών ιδεών και θα του δώσει ιδιαίτερη ικανοποίηση γιατί ο Τόμος Μελετών που πρόκειται να του εγχειρίσετε, Κύριε Πρύτανη, αποτελεί ένα άρτιο έργο που προάγει την επιστημονική συζήτηση.

Αξιότιμε Κύριε Συνάδελφε, "Της αρετής, γαρ, άθλον η τιμή και απονέμεται τοις αγαθοίς". Σ' ευχαριστούμε ειλικρινά γιατί συνέβαλες στην οικοδόμηση της υψηλής νομικής παράδοσης του Τμήματός μας και σου δίνουμε την υπόσχεση πως θα προσπαθήσουμε να την ανεβάσουμε ακόμη περισσότερο στην "πολύ υψηλή της Νομικής τη σκάλα". Σου ευχόμαστε από τα βάθη της καρδιάς μας να έχεις άριστη υγεία, να συνεχίσεις να πασχίζεις για την προαγωγή της ποινικής επιστήμης, να εξακολουθήσεις να είσαι χρήσιμος στον τόπο, να νιώθεις ήσυχη τη συνείδησή σου γιατί η προσφορά σου λίγη δεν είναι".

Ακολουθως, ο Καθηγητής *Νέστωρ Κουράκης*, με την ιδιότητά του ως Διευθυντή του Τομέα Ποινικών Επιστημών και ως Επιμελητή Έκδοσης του

Τόμου, παρουσίασε συνοπτικά τη θεματολογία του Τιμητικού Τόμου και έκανε λόγο για τη γενικότερη σημασία αυτού του Τόμου στον επιστημονικό διάλογο και την προώθηση των ποινικών επιστημών. Το κείμενο της ομιλίας του είχε ως εξής:

“Η έκδοση του Τιμητικού Τόμου που πρόκειται να προσφερθεί στον Καθηγητή του Πανεπιστημίου μας Διονύσιο Σπινέλλη, είναι ιδιαίτερα σημαντική για τρεις κυρίως λόγους.

Πρώτον, διότι μέσα από τον Τόμο αυτόν εκφράζονται κατά τον καλύτερο τρόπο τα αισθήματα φιλίας, εκτίμησης και αναγνώρισης, από τα οποία διακατέχεται μια πολύ μεγάλη μερίδα συναδέλφων του στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Υπενθυμίζεται ότι στον Τόμο συμμετέχουν με πρωτότυπες συμβολές τους εξήντα ένας κορυφαίοι επιστήμονες από τον χώρο των ποινικών επιστημών, και δη: 34 Έλληνες και Κύπριοι Πανεπιστημιακοί, Δικαστές και Δικηγόροι, 18 Πανεπιστημιακοί και Δικαστές από τη Γερμανία και την Αυστρία, καθώς και 9 ακόμη επιστήμονες της Ανώτατης Εκπαίδευσης και της Δικαιοσύνης από την Ιταλία, την Ελβετία, την Ουγγαρία, την Ισπανία, την Ολλανδία και την Πολωνία. Η συμμετοχή όλων αυτών των επιφανών ποινικολόγων, εγκληματολόγων και άλλων επιστημόνων στον Τιμητικό Τόμο για τον Καθηγητή Διονύσιο Σπινέλλη συνιστά αναμφισβήτητα και απότιση μεγάλης τιμής προς την ίδια τη Χώρα μας, προς το Πανεπιστήμιο Αθηνών και, επίσης, προς τον Τομέα Ποινικών Επιστημών του Πανεπιστημίου, που ανέλαβε την ευθύνη έκδοσης αυτού του Τόμου.

Δεύτερον, η έκδοση του Τόμου είναι σημαντική, διότι μέσα από τις εμπειριτωμένες μελέτες που εμπεριέχονται σ’ αυτόν *προωθείται ουσιαδώς ο επιστημονικός διάλογος*, παρουσιάζονται νέες ιδέες, τέμνονται δυσχερή ζητήματα και, γενικότερα, διανοίγονται νέοι ορίζοντες στον χώρο των ποινικών επιστημών. Μάλιστα ο διάλογος αυτός μπορεί να λεχθεί ότι έχει ένα χαρακτήρα διευρωπαϊκό, αφού από τις εξήντα δημοσιευόμενες στον Τόμο εργασίες, οι μισές περίπου (28) είναι γραμμένες στα Ελληνικά (ενίοτε με περίληψη σε κάποια ξένη γλώσσα) και οι άλλες μισές, περίπου, στα γερμανικά, τα αγγλικά, τα ιταλικά και τα γαλλικά.

Τρίτον, τέλος, η έκδοση του Τόμου είναι σημαντική και από την άποψη της *θεματολογίας*, δηλ. από την άποψη της δυνατότητας που παρέχεται στον Έλληνα και αλλοδαπό αναγνώστη για ακριβή και υπεύθυνη ενημέρωση σε επίκαιρα θέματα των ποινικών επιστημών. Ήδη, ο τίτλος του Τόμου, που είναι “Οι Ποινικές Επιστήμες στον 21^ο Αιώνα”, προδιαθέτει και προϊδεάζει για τον κεντρικό άξονα αυτής της θεματολογίας, δηλ. για το ποιες είναι και ποιες διαφαίνεται να είναι οι κατευθύνσεις και οι προοπτικές των επιστημών

αυτών στον δύσκολο αιώνα που διανύουμε. Πέρα από μία αδρή παρουσίαση της προσωπικότητας του τιμωμένου από τον Καθηγητή Γεώργιο - Αλέξανδρο Μαγκάκη, που προτάσσεται στην αρχή του Τόμου μαζί με τα βιογραφικά στοιχεία και την εργογραφία του τιμωμένου, υπάρχουν έτσι, εν πρώτοις, εργασίες που θίγουν καίρια **θέματα της γενικής θεωρίας και της κοινωνιολογίας του ποινικού δικαίου**, όπως: Οι σχέσεις μεταξύ θεωρίας και πράξης στο ποινικό δίκαιο, από τον ισπανό Καθηγητή *Enrique Bacigalupo*, οι επιδράσεις της νομολογίας του Ακυρωτικού Δικαστηρίου στο ποινικό δίκαιο, σε αυτοτελείς εργασίες από τους Καθηγητές *Ιωάννη Μανωλεδάκη* και *Αδάμ Παπαδαμάκη*, η λειτουργία των αρχών του φιλελεύθερου ποινικού δόγματος στη νέα εποχή, και πάλι σε αυτοτελείς εργασίες των Καθηγητών *Αγάπιου Παπανεοφύτου* και *Νικόλαου Μπιτζιλέκη*, καθώς επίσης η σημασία και ο ρόλος του κινδύνου στο σύγχρονο ποινικό δίκαιο, σε σειρά εργασιών για τη θεματική αυτή από τους Καθηγητές *Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι*, *Νίκο Παρασκευόπουλο* και *Στέφανο Παύλου*. Επίσης διατυπώνονται επίκαιρες σκέψεις αφενός ως προς τον δικαιολογητικό λόγο και τα όρια της ποινής, από τον γερμανό Καθηγητή *Winfried Hassemer*, και αφετέρου ως προς τη σύγχρονη συζήτηση περί εννόμου αγαθού, από τον Καθηγητή *Hans-Joachim Hirsch*. Ακόμη, σημαντικές είναι εδώ οι **ιστορικοφιλοσοφικού χαρακτήρα προσεγγίσεις** του Καθηγητή *Λεωνίδα Κοτσαλή* για μία δογματοϊστορική εισαγωγή στο έγκλημα, και του Καθηγητή *Ιάκωβου Φαρσεδάκη* για τις θέσεις του Θουκυδίδη ως προς το εγκληματικό ζήτημα. Επίσης, άξια μνείας είναι και η εργασία του Καθηγητή *Κώστα Μπέη* για την αναγκαστική ικανοποίηση των δανειστών, που μολονότι δεν εντάσσεται στον χώρο των ποινικών επιστημών, συμβάλλει ωστόσο ουσιαστικά στην κατανόηση κρίσιμων προβλημάτων της επιστήμης του δικαίου.

Στο συναφές προς τα ανωτέρω **γενικό μέρος του ποινικού δικαίου**, πολύ ενδιαφέρουσες είναι οι δογματικές συμβολές του Καθηγητή *Karl Heinz Gössel* για τον δικαιολογητικό ποινικό λόγο της συμμετοχής, της Καθηγήτριας *Ingeborg Puppe* για το κοινό σχέδιο δράσης των συναυτουργών, του Καθηγητή *Claus Roxin* για τα όρια μεταξύ τέλεσης και παράλειψης στο έγκλημα, καθώς επίσης οι εργασίες του Καθηγητή *Günther Jakobs* για τους λόγους αποκλεισμού από δικαιώματα στο ποινικό δίκαιο, της Καθηγήτριας *Silvina Bacigalupo* για την ποινική ευθύνη των επιχειρήσεων και του Καθηγητή *Ανδρέα Καπαρδή* από κοινού με τον Ανώτερο Κύπριο Δικαστή *Χάρη Σολωμονίδη*, για την επιβολή ποινών στην Κύπρο. Περαιτέρω, στο **ειδικό μέρος του ποινικού δικαίου** ιδιαίτερης σημασίας για την προώθηση της επιστημονικής έρευνας είναι οι εργασίες του Καθηγητή *Στέργιου Αλεξιάδη*

για τη διαφθορά ως κοινώς επικίνδυνο έγκλημα, του επίκ. Καθηγητή *Ιωάννη Μπέκα* για την αιτιώδη συνάφεια στα κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα, και της Καθηγήτριας *Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου* για τη διαβάθμιση του κινδύνου στα εγκλήματα διακινδύνευσης. Επίσης, ιδιαίτερης αναφοράς αξίζουν στο ίδιο θεματικό πλαίσιο οι μελέτες του Καθηγητή *Friedrich-Christian Schroeder* για την έννοια του βασανιστηρίου, του Εφέτη Αθηνών *Μιχαήλ Μαργαρίτη* για το πρόβλημα της ευθανασίας και του αναπλ. Καθηγητή *Βασ. Ι. Ζησιάδη* για τη λεγόμενη “φαιά ζώνη” στο οικονομικό ποινικό δίκαιο.

Τέλος, στον χώρο του **ποινικού δικονομικού δικαίου**, ο Τόμος περιλαμβάνει δέκα αξιόλογες μελέτες, που εκτείνονται σε πληθώρα επί μέρους θεμάτων. Αναφέρονται, έτσι, εδώ οι εργασίες του Καθηγητή *Gustavo Pansini* για τη σχέση της ποινικής δικονομίας με την παγκοσμιοποίηση, του επίκ. Καθηγητή *Ηλία Αναγνωστόπουλου* για τις προσβολές που μπορεί να υποστεί η αρχή της Δίκαιης Δίκης από τις αστυνομικές παγιδεύσεις, του Καθηγητή *Mario Chiavario* για το δικαίωμα του θύματος να έχει πρόσβαση στα ποινικά δικαστήρια, του δικηγόρου - ποινικολόγου *Χριστόφορου Αργυρόπουλου* για τη σημασία της απολογίας του κατηγορουμένου, του Καθηγητή *Franz Salditt* για την αμφισβητούμενη ομολογία, του Καθηγητή *Αλέξανδρου Κωστάρα* για την ενοχοποίηση του κατηγορουμένου από τον συγκατηγορούμενό του, του Καθηγητή *Χρίστου Δέδε* για τη δυνατότητα διάκρισης των αποδείξεων με βάση τις φάσεις της ποινικής διαδικασίας, του Καθηγητή *Άγγελου Κωνσταντινίδη* για το έγγραφο ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη, του Καθηγητή *Mario Pisani* για την παράδοση του εκζητούμενου προς έκδοση, και του αναπλ. Καθηγητή *Θεοχάρη Δαλακούρα* για τα μέτρα δικονομικού καταναγκασμού στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας.

Εξίσου όμως σημαντική είναι η παρουσία στον Τμητικό Τόμο και των εγκληματολογικών επιστημών. Ειδικότερη αναφορά γίνεται εν πρώτοις στα **προβλήματα των φυλακών και της ποινικής καταστολής**: Ο Καθηγητής *Manfred Seebode* εκθέτει ενδιαφέρουσες σκέψεις για δυνατότητες μεταρρυθμίσεων στο γερμανικό δίκαιο εκτέλεσης των ποινών, ο Καθηγητής *Peter Tak* ασχολείται με την εργασία κρατουμένων στις ολλανδικές φυλακές, η επίκ. Καθηγήτρια *Αγγελική Πισελά* παρουσιάζει τα αποτελέσματα έρευνάς της για τον τρόπο αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου από νεαρούς κρατουμένους, ο Καθηγητής *Κωνσταντίνος Βουγιούκας* τέμνει γενικότερα το ζήτημα της παραβατικότητας των ανηλίκων, ο Καθηγητής *Günter Bemtann* προσεγγίζει το ζήτημα εάν ενδείκνυται να υπάρχει ελεύθερη επιλογή

ιατρού από τον κρατούμενο, και ο Καθηγητής *Hans-Jörg Albrecht* αναλύει τις δυνατότητες και τα προβλήματα της ηλεκτρονικής κατ' οίκον κράτησης ως εναλλακτικής ποινής αντί της ποινής κατά της ελευθερίας. Στον ευρύτερο χώρο της **εγκληματολογίας** και δη της οικονομικής εγκληματικότητας κινούνται οι εργασίες του Καθηγητή *Νέστορα Κουράκη* για το οικονομικό έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα, του Καθηγητή *Günther Kaiser* για την αναγόμενη στο σύστημα οικονομική εγκληματικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του εγκληματολόγου Δρα Νίκου Πασσά για τα "νόμιμα εγκλήματα" που μετέρχονται οι οικονομικές επιχειρήσεις.

Πλούσια είναι η συγκομιδή των συμμετοχών και σε ένα ακόμη κλάδο της εγκληματολογίας, που γειπνιάζει άμεσα με το ποινικό δίκαιο, δηλ. στον κλάδο της **αντεγκληματικής πολιτικής** και της ορθολογικής προσπάθειας για την αντιμετώπιση του εγκλήματος: Ο Καθηγητής *Michael Walter* εξετάζει τα προβλήματα της αντεγκληματικής πολιτικής που αναφύονται από την άνοδο της εγκληματικότητας, ενώ σε ανάλογο εγκληματοπροληπτικό πλαίσιο κινούνται και οι εργασίες της Καθηγήτριας *Καλλιόπης Σπινέλλη*, ως προς την πρόληψη του εγκλήματος στην Ελλάδα, και του Καθηγητή *Jozsef Vigh*, ως προς για την πρόληψη του εγκλήματος στην Ουγγαρία. Ειδικότερα ζητήματα πρόληψης προσεγγίζονται από την Καθηγήτρια *Αγλαΐα Τσίτσουρα*, που αναλύει τον θεσμό της διαμεσολάβησης σε ποινικά θέματα, και από τον Καθηγητή *Pierre-Henri Bolle*, που ερευνά τις δυνατότητες περιορισμού του ρόλου της φυλακής μέσω της πολιτικής εναλλακτικών κυρώσεων. Τέλος, ο Καθηγητής *Γεώργιος-Αλέξανδρος Μαγκάκης* αναλύει τα ζητήματα που προκύπτουν για τις ποινικές επιστήμες (και στην Ελλάδα) από τις κλωνοποιήσεις.

Όμως, η αντεγκληματική πολιτική έχει αρχίσει τα τελευταία χρόνια να σχετίζεται άμεσα και με το **διεθνές ποινικό δίκαιο**, λόγω των προσπαθειών που καταβάλλονται για μια εναρμόνιση των επιμέρους ποινικών εννόμων τάξεων της Ευρώπης και, συνακόλουθα, για μια διακρατική αντιμετώπιση του εγκλήματος, ιδίως μέσω του λεγόμενου "Corpus Juris Ευρωπαϊκών Ποινικών Διατάξεων", της Νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και μέσω άλλων συναφών πρόσφατων πρωτοβουλιών, όπως η ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Σημαντικές για την εμβάθυνση στις νέες αυτές τάσεις είναι οι εργασίες της Δικηγόρου και Διδάκτορος Νομικής *Όλγας Τσόλκα* για την πορεία προς το Corpus Juris, του Καθηγητή *Andrzej J. Szwarc* για τη σχέση του Corpus Juris με το πολωνικό ποινικό δίκαιο και του Καθηγητή *Klaus Tiedemann* για τη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων προς εναρμόνιση του οικονομι-

κού ποινικού δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, ιδιαίτερα διαφωτιστικές στο ίδιο θεματικό πλαίσιο είναι οι μελέτες της Καθηγήτριας *Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου* για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σε σχέση με την εγκληματικότητα, του Καθηγητή *Αριστοτέλη Χαραλαμπίκη* για τη σημασία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο, του Καθηγητή *Otto Lagodny* για τη νέα Ευρωπαϊκή Συμφωνία του Μαΐου 2000 περί δικαστικής συνδρομής, και του Καθηγητή *Albin Eser* για το νέο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Στο πλαίσιο του διεθνούς ποινικού δικαίου εντάσσονται τέλος οι εργασίες του Καθηγητή *Erich Buchholz* για την εφαρμογή αλλοδαπού δικαίου από τα γερμανικά ποινικά δικαστήρια, του Καθηγητή *Gerhard Wolf* για τη σημασία του ποινικού δικαίου στην επίλυση προβλημάτων μετανάστευσης, και του Καθηγητή *Κωνσταντίνου Οικονομίδη* για το διεθνές έγκλημα του κράτους στο δίκαιο της διεθνούς ευθύνης.

Θίγονται, επομένως, στον Τιμητικό αυτό Τόμο, ζητήματα με ξεχωριστή επικαιρότητα, όπως το οικονομικό έγκλημα, η ευθανασία και η κλωνοποίηση, αλλά και διαχρονικά ζητήματα κλασικού δογματικού προβληματισμού, όπως τα όρια πράξης και παράλειψης στο έγκλημα. Προσεγγίζονται ακόμη προβλήματα που αφορούν τις επιμέρους (εθνικές) έννομες τάξεις, αλλά και προβλήματα που ανακύπτουν από τις διεργασίες των τελευταίων ετών για παγκοσμιοποίηση και ευρωπαϊκή ενοποίηση. Τέλος, τέμνονται προβλήματα με έντονο θεωρητικό χαρακτήρα, αλλά και προβλήματα πρόληψης και πρακτικής αντιμετώπισης της εγκληματικότητας. Όλη αυτή η ποικιλότητα των προσεγγίσεων πιστεύω ότι προσφέρει στον παρόντα Τιμητικό Τόμο μια ιδιαίτερα ολοκληρωμένη και πολυπρισματική, θα έλεγα, μορφή, έτσι ώστε η ανάγνωσή του, από μόνη της, να παρέχει στον σύγχρονο αναγνώστη το νήμα για μια πλήρη ενημέρωση επί των νέων τάσεων στις Ποινικές Επιστήμες κατά τον 21^ο αιώνα”.

Ο Καθηγητής και πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης *Γεώργιος-Αλέξανδρος Μαγκάκης* μίλησε για την προσωπικότητα και την επιστημονική προσφορά του τιμωμένου με βάση το κείμενο που παρατίθεται στις πρώτες σελίδες αυτού του Τόμου.

Επακολούθησε, μέσα σε κλίμα γενικής συγκίνησης, η επίδοση του Τόμου και η τελετή ολοκληρώθηκε με ομιλία του τιμωμένου Καθηγητή *Διονυσίου Σπινέλλη*, η οποία είχε ως εξής:

“Κύριε Πρύτανι, Κύριε Κοσμήτορα, Κύριε Πρόεδρε του Νομικού Τμήματος, Κύριε Διευθυντή του Τομέα Ποινικών Επιστημών, Liebe Herren